

УДК 658:005.922.1:33:631.11 (477.73)

Економіка та управління підприємствами

Колесник В.М. (Kolesnyk V.M.)

кандидат економічних наук, доцент

Миколаївського національного аграрного університету

Бабелюк І.В. (Babeliuk I.V.)

магістр факультету менеджменту,

Миколаївського національного аграрного університету

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

EVALUATION OF THE ECONOMIC SECURITY OF

AGRICULTURAL ENTERPRISES

Анотація: проведено аналіз фінансового стану агропромислових підприємств Миколаївської області. Досліджено застосування результатів аналізу фінансового стану для оцінки економічної безпеки агропромислових підприємств. В результаті усереднення бальних оцінок показників, що характеризують економічну безпеку, розраховано комплексний показник економічної безпеки.

Ключові слова: фінансовий стан, оцінка ліквідності, оцінка фінансової стабільності, оцінка рентабельності, оцінка майнового стану, економічна безпека.

Аннотация: проведен анализ финансового состояния агропромышленных предприятий Николаевской области. Исследовано применение результатов анализа финансового состояния для оценки экономической безопасности агропромышленных предприятий. В результате усреднения балльных оценок показателей, характеризующих экономическую безопасность, рассчитан комплексный показатель экономической безопасности.

Ключевые слова: финансовое состояние, оценка ликвидности, оценка финансовой стабильности, оценка рентабельности, оценка имущественного состояния, экономическая безопасность.

Annotation: Financial analysis of the agroindustrial enterprises of the Mykolaiv area is conducted. Application of results financial analysis for an estimation of economic safety of the agroindustrial enterprises is researched. As a result of averaging scores indicators of the economic security calculated composite index of economic security.

Keywords: financial condition, liquidity estimation, estimation of financial stability, profitability estimation, estimation of a property condition, economic security.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки з огляду на процеси глобалізації, інтеграції та загострення конкуренції питання безпеки економічної системи набуває особливої актуальності. За даними оцінки фінансового стану підприємства робляться остаточні висновки щодо інвестиційної привабливості того або іншого виду діяльності, а також визначається чи є підприємство кредитоспроможним.

Наукове і прикладне відпрацювання механізмів оцінки ефективності системи економічної безпеки суб'єктів аграрної сфери створює можливості для дотримання забезпечення продовольчої безпеки та стабільного функціонування та розвитку сільськогосподарського підприємства. Забезпечення та вчасна оцінка ефективності системи економічної безпеки агропромислових підприємств дозволить забезпечити раціональне господарювання підприємств, дозволить приймати обґрунтовані з точки зору економічної безпеки управлінські рішення. Практика господарювання в аграрному секторі потребує глибоких наукових розробок щодо вирішення питань економічної, продовольчої, фінансової, екологічної та інших видів безпеки України, її регіонів, підприємств, фірм та господарств аграрного сектора економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти економічної безпеки підприємства та методики її оцінки розглянуто в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема Л. І. Абалкіна, Г. О. Андрощука, Б. М. Андрушківа, М. А. Бендикова, А. А. Беспалька, О. М. Вакульчик, В. Ф. Гапоненка, С. В. Глуценка, Ф. І. Євдокімова, С. М.

Ільяшенка, М. І. Камлика, А. В. Козаченко, І. М. Кондрата, П. П. Крайнева, О. М. Ляшенко, В. І. Мунтіяна, Є. О. Олєйнікова, І. Л. Плотнікової, Н. О. Подлужної, С. Ф. Покропивного, В. П. Пономарьова, В. Я. Нусінова, А. М. Турила, Г. А. Семенова, С. М. Шкарлета та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку з динамічністю соціально-економічних процесів в економіці, формуванням глобального конкурентного середовища існує необхідність в узагальненні показників, що характеризують економічну безпеку аграрних підприємств та формуванні якісно нового підходу дослідження концепції, що гарантувало б ефективне управління та забезпечення економічної безпеки, у більш повній мірі характеризувало стан економічної безпеки. Дана проблема особливо характерна для аграрних підприємств, які функціонують в умовах мінливого середовища, фактори якого чинять здебільшого негативний вплив на їх господарську діяльність.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення комплексного показника економічної безпеки агропромислових підприємств за даними аналізу фінансового стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більшість авторів, серед яких Богомолів В.А., Сухорукова Т. та Камлик М.І., розглядають економічну безпеку підприємства на базі фінансової стійкості. Оскільки найконкретніше уявлення про стан економічної безпеки надають такі характеристики як фінансова стабільність (фінансова стійкість), платоспроможність, маневреність і ліквідність. Проте деякі автори показники безпеки підприємства і стійкості оцінюють переважно якісно, максимум у межах допустимих нормативних значень, тому постає необхідність спроби їх деталізації з погляду точнішої кількісної оцінки та її впливу на рівень економічної безпеки підприємства загалом [3].

На думку деяких вчених, найбільш узагальнюючим показником, що характеризує економічну безпеку підприємства, є показник економічної дієвості, який характеризує здатність підприємства досягати поставлених

завдань і виконувати власну місію у стратегічному аспекті [2]. Якщо підприємство здатне виконувати поставлені завдання, то зможе чинити опір загрозам та небезпекам, що надходять із зовнішніх і внутрішніх джерел. Крім економічної дієвості, науковці пропонують для характеристики економічної безпеки використовувати показники продуктивності, фінансової стабільності, ліквідності, маневреності, коефіцієнт ефективності підприємництва та інші.

З метою оцінки рівня економічної безпеки підприємства окремі фахівці пропонують використовувати загальновідомі моделі прогнозування імовірності банкрутства підприємства [1]. Окрім розглянутих моделей, для характеристики рівня економічної безпеки, окремі фахівці рекомендують застосовувати метод аналізу і обробки сценарію, методи оптимізації, теоретико-ігрові методи, методи теорії нечітких систем, програмно-цільовий метод та інші, які поки що не отримали ґрунтового теоретичного обґрунтування та широкого практичного використання [1].

Оцінки показників, що характеризують економічну безпеку, коливаються у діапазоні від 0 до 1, залежно від відхилення від граничної величини. Виходячи із цього, підприємство, з погляду економічної безпеки можуть класифікуватися за 4-ма групами: абсолютно безпечні, безпечні, достатньо безпечні, небезпечні (рис.1).

Якщо розмір відхилення фактичного значення від граничного більше 100 %, то даному показнику дається оцінка в 0 балів. У випадку коливання розміру відхилення від 0 до 100 % для кожних 10 % відхилення від граничної величини бальна оцінка знижується на 0,1 бала.

абсолютно безпечні 0,9-1
безпечні 0,7-0,9
достатньо безпечні 0,4-0,7
небезпечні 0,4

Рисунок 1 – Класифікація підприємств за економічною безпекою

Джерело: побудовано з використанням [5]

В результаті усереднення бальних оцінок розраховується комплексний показник економічної безпеки:

$$КПб = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n BZ_i, \quad (1)$$

де КПБ – комплексний показник безпеки;

BZ_i – бальне значення i -го показника економічної безпеки;

n – кількість використаних показників економічної безпеки.

Забезпеченість фінансовими ресурсами (а отже і фінансовий стан підприємства) залежить від виконання планів матеріально-технічного постачання, виробництва, реалізації та прибутку. Існує і зворотний зв'язок: відсутність грошових засобів може призвести до перебоїв у постачанні та виробництві [5, с. 105].

За визначенням, коефіцієнти показують зв'язки та залежності між різними сторонами бізнесу. Вони висвітлюють значущі взаємовідносини та необхідність гармонійної співпраці між окремими підрозділами економічної системи.

Про ослаблення фінансової складової економічної безпеки свідчать:

- зниження ліквідності підприємства;
- збільшення кредиторської та дебіторської заборгованості;
- зниження фінансової стійкості.

В якості інформаційної бази для обчислення показників рівня економічної безпеки ми використовували річну фінансову звітність за 2012–2014 рр.

Розрахунки фінансових показників економічної безпеки в агропромислових підприємствах Миколаївської області представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Середні значення основних коефіцієнтів економічної безпеки аграрних підприємств Жовтневого району Миколаївської області

Показники	2012р.	2013р.	2014р.	2014р. у % до 2012р.
Оцінка ліквідності				
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,21	0,37	0,15	71,4
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,20	1,10	1,35	112,5
Коефіцієнт загальної ліквідності	3,18	3,16	5,02	157,9
Оцінка фінансової стійкості				
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,62	0,42	0,72	116,1
Коефіцієнт фінансової залежності	7,92	1,77	1,60	20,2
Коефіцієнт фінансування	4,21	4,01	9,68	229,9
Коефіцієнт маневреності власних оборотних активів	1,71	0,42	1,42	83,0
Коефіцієнт обіговості капіталу підприємства	0,42	0,64	0,68	161,9
Коефіцієнт обіговості оборотних активів	1,05	1,28	1,89	180,0
Коефіцієнт обіговості необоротних активів	1,43	2,21	1,54	107,7
Коефіцієнт фінансового ризику	4,95	1,02	0,48	9,7
Оцінка рентабельності				
Коефіцієнт рентабельності активів	0,05	0,08	0,06	120,0
Коефіцієнт рентабельності власних оборотних активів	0,36	0,14	0,32	88,9
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,30	0,35	0,11	36,7
Коефіцієнт валової рентабельності продажів	0,11	0,25	0,14	127,3
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,40	0,09	0,06	15,0
Оцінка майнового стану підприємства				
Коефіцієнт зношення основних засобів	0,42	0,61	0,63	150,0
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,52	0,36	0,36	69,2
Коефіцієнт росту основних засобів	1,15	1,14	1,21	105,2
Фондовіддача, грн	0,71	1,09	0,96	135,2
Фондоозброєність, тис.грн	101,50	140,6	160,01	157,6
Матеріалоемність, грн	0,95	0,92	0,86	90,5

Джерело: розраховано автором на основі статистичних звітів аграрних підприємств Жовтневого району Миколаївської області

Коефіцієнт абсолютної ліквідності підприємств аграрного комплексу Миколаївської області за результатами 2014 року порівняно з 2012 роком зменшився 28,6%. Це свідчить, про те, що підприємства не здатні в

мінімальний термін оплатити 15% короткострокової заборгованості за кошти абсолютно ліквідних засобів, тобто грошових коштів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2014 році по всіх підприємствах АПК збільшився порівняно з 2012 роком на 12,5%. Це означає, що 100 % поточних зобов'язань можуть бути погашені за кошти абсолютно ліквідних та швидко реалізованих активів.

Коефіцієнт загальної ліквідності в цілому по аграрних підприємствах у 2014 році порівняно з 2012 роком збільшився на 57,9%. Це свідчить про те, що величина обігового капіталу підприємств перевищує суму його короткострокової заборгованості, тобто підприємства здатні погасити 100% поточних зобов'язань завдяки обіговим коштам.

Такі показники, як коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт фінансування збільшуються, починаючи з 2013 року, що свідчить про покращення фінансової стійкості і стабільності протягом останніх двох років.

Зменшення коефіцієнтів фінансової залежності і фінансового ризику у динаміці означає зменшення частки позикових засобів у фінансуванні підприємств, а, отже, й покращення їх фінансової незалежності.

Коефіцієнт обіговості капіталу підприємства по аграрних підприємствах збільшився у 2014 році відносно значення 2012 року на 61,9%. Показники у 2013 і 2014 роках відповідають граничному значенню (більше 0,5). Тобто, у 2014 році на одну гривню активів припадало 0,68 коп. реалізованої продукції.

Коефіцієнт обіговості оборотних активів по всіх досліджуваних підприємствах порівняно з 2012 роком збільшився і на кінець 2014 року становив 1,89, тобто на 1 грн. оборотних активів припадало 1,89 грн доходу від реалізованої продукції.

Рентабельність активів показує, скільки одиниць чистого прибутку припадає на кожну гривню майна (активів). У цілому по аграрних підприємствах Миколаївської області даний показник у 2014 році порівняно з 2012 роком підвищився на 20,0%.

Такі показники, як рентабельність власних оборотних активів, рентабельність продукції, рентабельність власного капіталу у динаміці за період з 2012 по 2014 рік знизилися, що вказує на погіршення фінансового стану аграрних підприємств Миколаївської області.

Показники фондівдачі, фондоозброєності по підприємствах у 2014 році порівняно з 2012 роком збільшилися; матеріалоємність відносно 2012 року знизилася, що свідчить про позитивну тенденцію зміни даних показників.

Коефіцієнт росту основних засобів по підприємствах АПК у 2014 році порівняно з 2012 роком збільшився на 5,2%.

В цілому показник економічної безпеки агропромислових підприємств по Миколаївській області протягом періоду дослідження знаходиться на рівні безпечних підприємств, спостерігається відхилення до рівня достатньо безпечних підприємств у деяких роках.

Висновки. Отже, нами було досліджено можливість застосування результатів аналізу фінансового стану для оцінки економічної безпеки агропромислових підприємств. До складу показників, що визначають рівень економічної безпеки ми віднесли коефіцієнти ліквідності, показники фінансової стійкості, показники рентабельності та майнового стану.

Визначено, що протягом всього періоду дослідження показник економічної безпеки агропромислових підприємств по Миколаївській області знаходиться на рівні безпечних підприємств (від 0,7 до 0,9), спостерігається відхилення до рівня достатньо безпечних підприємств (0,67). Подальші дослідження спрямовані на розробку стратегій забезпечення економічної безпеки досліджуваних суб'єктів господарювання з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності в умовах мінливого середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексеенко В. Система захисту комерційних об'єктів / В.Алексеенко, Б.Сокольский. — М., 1992. — 195 с.
2. Бабенко А.А. Обеспечение продовольственной безопасности Украины в условиях аграрной реформы: [монография] / А.А. Бабенко. — Луганск: "Книжковий світ", 2005. — 116 с.
3. Байцим В.Ф. Механізм формування стратегічних цілей програм (проектів) розвитку регіонів та територій / В.Ф. Байцим // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 10 (88). — С.227-237.
4. Державна установа "Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://smida.gov.ua>
5. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: [навчально-методичний посібник] / Івахненко В.М. — К.: КНЕУ, 2000. — 263 с.